

EVROPSKI PARLAMENT NA RAZPOTJU

Boštjan Koritnik,

*univerzitetni diplomirani pravnik, asistent, raziskovalec in vodja službe
za odnose z javnostmi na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, podžupan
Mestne občine Ljubljana*

1. UVOD

»Najboljši način sodelovanja v demokratičnem procesu je glasovanje na volitvah in izmenjevanje mnenj z odločevalci, ko se pojavi priložnost za to. Neposredne volitve spodbujajo reprezentativno raznolikost in Evropski parlament je edina institucija Evropske unije, v kateri imajo svoj glas tako nacionalne večine kot tudi opozicija,« je dejal direktor iz Generalnega direktorata za komuniciranje v Evropskem parlamentu Stephen Clark¹ in poudaril, da je moč Evrope v njeni raznolikosti in njenem stalnem usklajevanju: »Na veliko stvari gledamo različno. Z razpravljanjem o njih in premagovanjem teh razlik pa postanemo močnejši.« Clarka je v začetku marca v okviru predmeta Evropsko ustavno pravo gostil dekan Pravne fakultete Univerze v Ljubljani prof. dr. Saša Zagorc. Z zelo elokventnim in pronicljivim gostom sta se pogovarjala študenta Pravne fakultete Univerze v Ljubljani in prostovoljca skupnosti skupajsmo.eu Nika Podakar in Rok Šarić, tema pa so bili aktualni izzivi evropske parlamentarne demokracije, še zlasti eno leto pred evropski volitvami, kot so prenova volilnih pravil EU in spodbujanje volilne udeležbe ter predlog o neodvisnem organu EU za etiko.

¹ Stephen Clark v Evropskem parlamentu deluje že 31 let. Delal je s parlamentarnimi odbori, v osrednji vodstveni vlogi v uradu generalnega sekretarja in na področju komuniciranja od leta 2006. Sprva je bilo njegovo komunikacijsko delo vodja parlamentarne skupine za digitalno komuniciranje, ki je pionirsko uporabljala družabne medije s strani institucij EU, zdaj pa je direktor, odgovoren za širše javno komuniciranje ter zadolžen za komunikacijske kampanje, dogodke in prostore za obiskovalce parlamenta. Trenutno vodi pisarne za stike Evropskega parlamenta. Glej tudi Lea Cimerman: Predstavništva EU – prva komunikacijska linija parlamenta s prebivalci vsake države (intervju s Stephenom Clarkom), v: TFL Glasnik, 21. marec 2023, na voljo na <<https://www.tax-fin-lex.si/Dokument/Podrobnosti?rootEntityId=64934480-4192-45ce-a53d-fef38d8993a1>> (22. 4. 2023).

Spomladi 2024 bo namreč Evropski parlament že desetič neposredno izvoljen (prve neposredne volitve so bile leta 1979). Po Konferenci o prihodnosti Evrope je to naslednja velika preizkušnja za nadnacionalno demokracijo. Čeprav so bile volitve v Evropski parlament v preteklosti pogosto močno nacionalno razdrobljene in so imele sloves »drugorazrednih« volitev zaradi nizke volilne udeležbe v številnih državah članicah, med njimi žal tudi v Sloveniji, pa so evropske volitve še vedno osrednje dejanje za zagotavljanje demokratične legitimnosti EU in vplivanje na njeno politično usmeritev.²

2. PRENOVA VOLILNIH PRAVIL EU³

Evropski parlament je maja 2022 glasoval za prenovo volilnih pravil EU, ki bi ljudem omogočila večjo vlogo pri volitvah predsednika oziroma predsednice Evropske komisije in jim omogočila novo glasovanje – za vseevropske poslanca. Bo reforma evropskih volitev EU ljudem približala ali jo bo od njih še bolj oddaljila?

Predlog novih pravilih, ki jih sicer podpira večina v Evropskem parlamentu, prinaša nekaj novosti. V skladu z njim bi evropski volivci lahko na evropskih parlamentarnih volitvah oddali dve glasovnici: eno kot že doslej za nacionalne kandidate in eno novo – za vseevropske kandidate, ki bi jih bilo izvoljenih skupaj 28. Da bi zagotovili uravnoteženo geografsko zastopanost na teh listah, bi države članice glede na število prebivalcev razdelili v tri skupine. Kandidate iz teh skupin bi sorazmerno uvrstili na liste. Vseevropske liste kandidatov bi predložili evropski volilni subjekti, kot so koalicije nacionalnih političnih strank in/ali nacionalna združenja volivcev ali evropske politične stranke. Seveda gre na tej točki šele za predlog pravil, o katerem še tečejo razprave, in ni mogoče napovedati, kdaj se bo o predlogu sploh glasovalo. Z gotovostjo pa je mogoče reči, da predlog ne bo sprejet v času do prihajajočih volitev spomladi prihodnje leto.

Državljeni EU bi imeli tudi več besede o tem, kdo naj postane predsednik oziroma predsednica Evropske komisije prek tako imenovane izbire *spitzenkandidata*. V skladu s tem sistemom – ki se je neuradno uporabljal na volitvah v EU leta 2014 za izbiro Jeana-Clauda Junckerja, vendar so ga države članice zavrnille leta 2019 – bi evropske politične stranke izbrale »glavnega kandidata« za predsednika oziroma predsednico Komisije, o katerem bi nato volivci gla-

² Gre za uvodno besedilo, ki ga je ob dogodku pripravila Anita Tušar, vršilka dolžnosti vodje predstavništva Evropskega parlamenta v Sloveniji. Kot priloga k vabilu je na voljo tudi na <<https://www.pf.uni-lj.si/aktualno/evropski-parlament-na-razpotju-pogovor-s-stephenom-clarkom>>.

³ Vir: Predstavništvo Evropskega parlamenta v Sloveniji, op. 1.

sovali. Evropski parlament je maja lani te spremembe podprl s 323 glasovi za in 262 proti.

Poslanke in poslanci Evropskega parlamenta, ki ga v zadnjih mesecih pretresa obsežen korupcijski škandal,⁴ so na zadnjem plenarnem zasedanju februarja v Strasbourgu vnovič pozvali k ustanovitvi neodvisnega organa za etiko in krepitvi integritete institucij EU. V ta namen so sprejeli dve resoluciji o vprašanju preglednosti in integritete pri odločanju v EU. Podpredsednica Evropske komisije Vera Jourová je v svojem govoru na plenarnem zasedanju 14. februarja 2023 napovedala, da bo Komisija v naslednjih tednih predložila predlog o neodvisnem organu za etiko, ki bo zajemal vse institucije in organe iz 13. člena Pogodbe o EU.

3. SKUPAJSMO.EU – TUDI ZA VEČJO VLOGO MLADIH

Skratka, glavna tema pogovora so bile volitve v Evropski parlament. Ena od moderatorok, podiplomska študentka Pravne fakultete Univerze v Ljubljani Nika Podakar, je med drugim pojasnila razkorak med »ugledom« in pomenom volitev v Evropski parlament: »Čeprav so bile volitve v Evropski parlament v preteklosti pogosto močno nacionalno razdrobljene in so imele sloves 'drugo-razrednih' volitev zaradi nizke volilne udeležbe v številnih državah članicah, med njimi žal tudi v Sloveniji, pa so evropske volitve še vedno osrednje dejanje za zagotavljanje demokratične legitimnosti EU in vplivanje na politično usmeritev EU.« Obstajajo sicer precejšnje razlike, po kakšni poti evropski poslanci pridejo do izvolitve in koliko se morajo za to potruditi, med drugim pa je predstavila tudi nekaj zanimivih statističnih podatkov: »Na zadnjih volitvah v Evropski parlament 2019 je bila volilna udeležba v Sloveniji skoraj 29-odstotna, kar je dokaj sramotno. Najvišja je bila v Belgiji, dobrih 80 odstotkov, najnižja pa na Slovaškem, tj. slabih 23 odstotkov. Za primerjavo na volitvah v Državni zbor leta 2018 je bila volilna udeležba v Sloveniji 52-odstotna.«

Tako Podakar kot tudi Rok Šarić sta predstavnika mlajše generacije, tudi Clark pa je poudaril, da postaja glas mladih v evropski politiki čedalje pomembnejši: »Ne le zato, ker se mladi vse bolj angažirajo glede številnih ključnih tem evropske sedanjosti in prihodnosti, navsezadnje tudi glede boja proti podnebnim spremembam, ampak tudi zaradi nižanja starostne omejitve volilne pravice.« Nekatero članice EU, med njimi Nemčija in Avstrija, so volilno mejo že znižale na 16 let, številne druge pa že razmišljajo o tem. »In zato postajata vse pomembnejša tudi krepitev znanja mladih o procesu sprejemanja odločitev in možnostih vplivanja nanje v okviru demokratičnega procesa ter spodbujanje

⁴ Glej denimo <<https://www.europarl.europa.eu/news/sl/press-room/20221212IPR64541/korupcijski-skandal>> (21. 4. 2023).

aktivnega državljanstva med njimi,« je še dodal Clark in pojasnil, da se Evropski parlament na to odziva tudi z vseevropsko kampanjo skupajsmo.eu, namenjeno ozaveščanju javnosti o EU, prihajajočih evropskih volitvah in potrebi po sodelovanju na njih s pomočjo prostovoljcev: »Pridružite se ji lahko tudi vi z registracijo na spletni strani skupajsmo.eu.«

Da so mlade generacije danes premalo zastopane v evropskih institucijah, meni tudi drugi moderator, Rok Šarič, zato meni, da obstaja nevarnost, da bodo interesi mladih potisnjeni na stranski tir. Ena od možnih rešitev je, tako Šarič, uvedba mladinskih kvot v Evropskem parlamentu: »Te bi morale biti v obliki zakonsko določenih kvot kandidatov. S tem bi povečali število izvoljenih mladih odraslih, da bo bolj usklajeno z deležem mlajših od 35 let v Evropi. Le tako bomo lahko zagotovili, da se bodo interesi mlajših generacij ustrezno slišali in se o njih razpravljalo v areni odločanja.«

4. POZORNO SPREMLJANJE GROŽENJ DEMOKRACIJI

Glavna organizatorica in *spiritus movens* dogodka, vršilka dolžnosti vodje pisarne Evropskega parlamenta v Sloveniji Anita Tušar, je za konec poudarila, da si Evropski parlament nenehno prizadeva za izboljšanje demokratičnih pravic in nadzora, da bi se prilagodil novim izzivom. Po zaslugi Evropskega parlamenta uredba o pravni državi zagotavlja, tako Tušarjeva, da se lahko plačila iz evropskega proračuna državam zadržijo, če se ugotovijo kršitve načel vladavine prava. V skladu s 7. členom Pogodbe o Evropski uniji je Evropski parlament ena od institucij, ki lahko, kot je dodala Tušarjeva, sproži preventivni mehanizem, tako da pozove Svet, naj ugotovi, da obstaja nevarnost kršitve vrednot EU: »Tako skrbi, da države članice spoštujejo temeljna načela, na katerih je bila ustanovljena in temelji naša Unija. Evropski parlament pa tudi sicer v pristojnih odborih in skozi celoten mandat pozorno spremlja notranje in zunanje grožnje demokraciji ter zagovarja temeljna načela, kot so svobodne in poštene volitve, svoboda medijev in spoštovanje človekovih pravic.«